

Matematikk 1T — Vår 2010

Løsningsforslag (Del 1 og Del 2)

Om dette løsningsforslaget. Uoffisielt, automatisk generert løsningsforslag. Oppgaveteksten er ikke gjengitt i sin helhet; hver oppgave vises med nummer og et kort sammendrag. **Kilde:** [oppgaven](#) og [matematikk.net sitt løsningsforslag](#). Slutt svar er sammenholdt med matematikk.net sin versjon — se den ved tvil.

DEL 1 — Uten hjelpemidler

Oppgave 1 (20 poeng)

a)

Oppgave. $f(x) = -2x + 3$. Tegn grafen og finn nullpunktet.

Løsning. f er en rett linje med stigningstall -2 og konstantledd 3 (skjærer y -aksen i $(0, 3)$). Grafen tegnes ved hjelp av to punkter, f.eks. $(0, 3)$ og $(1, 1)$.

Nullpunktet er der $f(x) = 0$:

$$-2x + 3 = 0 \implies x = \frac{3}{2}.$$

$$x = \frac{3}{2} = 1,5$$

Grafen er en fallende rett linje som skjærer x -aksen i $(1,5, 0)$ og y -aksen i $(0, 3)$.

b)

Oppgave. Løs likningen $x^2 + 8x = -15$.

Løsning. Flytt alt over på én side: $x^2 + 8x + 15 = 0$. Abc-formelen gir

$$x = \frac{-8 \pm \sqrt{64 - 60}}{2} = \frac{-8 \pm 2}{2},$$

så $x = -3$ eller $x = -5$.

$$x = -5 \quad \text{eller} \quad x = -3$$

c)

Oppgave. Regn ut $5 - 2^4 \cdot (4 - 3)^3 \cdot 2^{-3}$.

Løsning. Regn parentes og potenser først:

$$(4 - 3)^3 = 1^3 = 1, \quad 2^4 \cdot 2^{-3} = 2^{4-3} = 2^1 = 2.$$

Dermed

$$5 - 2 \cdot 1 = 5 - 2 = \boxed{3}.$$

d)

Oppgave. Forenkle $\frac{4a^{1/3} \cdot a^{1/2}}{2a^{-1/6}}$.

Løsning. Samle koeffisienter og potenser hver for seg. Tallene gir $\frac{4}{2} = 2$. For potensene legger vi sammen eksponentene i telleren og trekker fra eksponenten i nevneren:

$$\frac{1}{3} + \frac{1}{2} - \left(-\frac{1}{6}\right) = \frac{2}{6} + \frac{3}{6} + \frac{1}{6} = \frac{6}{6} = 1.$$

$$\boxed{2a}$$

e)

Oppgave. $f(x) = -2x^3 + 8x + 4$. Finn likningen for tangenten i $(1, f(1))$.

Løsning. Funksjonsverdien i $x = 1$:

$$f(1) = -2 + 8 + 4 = 10.$$

Den deriverte er $f'(x) = -6x^2 + 8$, så stigningstallet i $x = 1$ er

$$f'(1) = -6 + 8 = 2.$$

Tangenten med stigningstall 2 gjennom $(1, 10)$:

$$y - 10 = 2(x - 1) \implies y = 2x + 8.$$

$$\boxed{y = 2x + 8}$$

f)

Oppgave. Faktoriser og forkort $\frac{x^2 - 9}{x^2 + 6x + 9}$.

Løsning. Telleren er en konjugatsetning, nevneren et fullstendig kvadrat:

$$x^2 - 9 = (x - 3)(x + 3), \quad x^2 + 6x + 9 = (x + 3)^2.$$

$$\frac{(x - 3)(x + 3)}{(x + 3)^2} = \boxed{\frac{x - 3}{x + 3}} \quad (x \neq -3).$$

g)

Oppgave. Løs likningen $\lg(2x + 4) = 3 \lg 2$.

Løsning. Bruk logaritmeregelen $3 \lg 2 = \lg 2^3 = \lg 8$:

$$\lg(2x + 4) = \lg 8.$$

Siden \lg er en-til-en, må argumentene være like:

$$2x + 4 = 8 \implies 2x = 4 \implies x = 2.$$

Kontroll: $2x + 4 = 8 > 0$, så løsningen er gyldig.

$$\boxed{x = 2}$$

h)

Oppgave. Et lykkehjul har fem fargefelt. Ut fra figuren er feltene fordelt slik: blått $\frac{3}{8}$, grønt $\frac{2}{8}$, gult $\frac{1}{8}$, og rødt og lilla $\frac{1}{8}$ hver. **1)** Sannsynlighet for blått eller grønt ved én snurr. **2)** Sannsynlighet for én gang gult og én gang grønt ved to snurr.

1) Blått og grønt er hendelser som ikke kan inntreffe samtidig (et felt om gangen), så vi adderer:

$$P(\text{blå eller grønn}) = P(B) + P(Gr) = \frac{3}{8} + \frac{2}{8} = \frac{5}{8} = \boxed{0,625 = 62,5\%}.$$

2) Vi vil ha én gul og én grønn på to snurr. Rekkefølgen kan være gul-så-grønn eller grønn-så-gul, og snurrene er uavhengige:

$$P = P(Gul) \cdot P(Gr) + P(Gr) \cdot P(Gul) = \frac{1}{8} \cdot \frac{2}{8} + \frac{2}{8} \cdot \frac{1}{8} = \frac{4}{64} = \boxed{\frac{1}{16}}.$$

Fortegnslinje for $g'(x) = 2x$: Den deriverte er null i $x = 0$ (bunnpunktet).

$$g'(x) : \begin{array}{ccc} & \downarrow & \downarrow \\ & x < 0 & x > 0 \end{array} \quad 0 \quad (x = 0)$$

Tolkning: g avtar for $x < 0$ og vokser for $x > 0$, med bunnpunkt i $(0, -4)$.

DEL 2 — Med hjelpemidler

Oppgave 3 (8 poeng)

Oppgave. Firkant $ABCD$ med $\angle D = 90^\circ$ (i D), $DC = 5,0$ m, $DA = 3,0$ m, $\angle A = 100^\circ$ (i A), $\angle C = 120^\circ$ (i C) og $CB = 5,0$ m. **a)** Finn AC . **b)** Finn BD . **c)** Finn arealet av firkanten på to måter.

a) Avstanden AC

Trekant ACD er rettvinklet i D med kateter $DA = 3,0$ og $DC = 5,0$. Pytagoras gir

$$AC = \sqrt{DA^2 + DC^2} = \sqrt{3^2 + 5^2} = \sqrt{34} \approx \boxed{5,83 \text{ m}}.$$

b) Avstanden BD

Trekant BCD har sidene $DC = 5,0$ og $CB = 5,0$ med mellomliggende vinkel $\angle C = 120^\circ$. Cosinussetningen:

$$BD^2 = DC^2 + CB^2 - 2 \cdot DC \cdot CB \cdot \cos 120^\circ = 25 + 25 - 2 \cdot 25 \cdot \left(-\frac{1}{2}\right) = 75,$$

$$BD = \sqrt{75} = 5\sqrt{3} \approx \boxed{8,66 \text{ m}}.$$

c) Arealet av firkant $ABCD$

1) Ove sin måte (trekant ABD + trekant BCD).

Trekant BCD er likebeint ($DC = CB = 5$) med toppvinkel $\angle C = 120^\circ$, så de to grunnvinklene er $\frac{180^\circ - 120^\circ}{2} = 30^\circ$. Dermed er $\angle BDC = 30^\circ$. Arealet:

$$A_{BCD} = \frac{1}{2} \cdot DC \cdot CB \cdot \sin 120^\circ = \frac{1}{2} \cdot 5 \cdot 5 \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} \approx 10,83 \text{ m}^2.$$

I trekant ABD er vinkelen i D lik $\angle ADB = \angle ADC - \angle BDC = 90^\circ - 30^\circ = 60^\circ$. Sidene om denne vinkelen er $DA = 3$ og $BD = 5\sqrt{3}$:

$$A_{ABD} = \frac{1}{2} \cdot DA \cdot BD \cdot \sin 60^\circ = \frac{1}{2} \cdot 3 \cdot 5\sqrt{3} \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} = \frac{45}{4} = 11,25 \text{ m}^2.$$

Samlet:

$$A_{ABCD} = A_{ABD} + A_{BCD} \approx 11,25 + 10,83 = \boxed{22,1 \text{ m}^2}.$$

2) Tommy sin måte (trekant ABC + trekant ACD).

Trekant ACD er rettvinklet i D :

$$A_{ACD} = \frac{1}{2} \cdot DA \cdot DC = \frac{1}{2} \cdot 3 \cdot 5 = 7,5 \text{ m}^2.$$

For trekant ABC trenger vi vinkelen $\angle ACB = \angle DCB - \angle DCA$. I rettvinklet trekant ACD er

$$\angle DCA = \tan^{-1}\left(\frac{DA}{DC}\right) = \tan^{-1}\left(\frac{3}{5}\right) \approx 30,96^\circ,$$

så $\angle ACB \approx 120^\circ - 30,96^\circ = 89,04^\circ$. Med $AC = \sqrt{34}$ og $CB = 5$:

$$A_{ABC} = \frac{1}{2} \cdot AC \cdot CB \cdot \sin(\angle ACB) \approx \frac{1}{2} \cdot 5,83 \cdot 5 \cdot \sin 89,04^\circ \approx 14,58 \text{ m}^2.$$

Samlet:

$$A_{ABCD} = A_{ABC} + A_{ACD} \approx 14,58 + 7,5 = \boxed{22,1 \text{ m}^2}.$$

Begge metoder gir samme svar, ca. $22,1 \text{ m}^2$. Ove sin måte er enklere fordi den unngår omveien om vinkelen $\angle ACB$.

Oppgave 4 (6 poeng)

Oppgave. Arne sykler først en halv time i 12 km/t , så en halv time i 18 km/t . **a)** Hvor langt etter 45 minutter? **b)** Tegn graf for kjørt distanse y (km) etter x minutter. **c)** Finn de to funksjonsuttrykkene med gyldighetsområder.

a) Etter 45 minutter

De første 30 minuttene ($0,5 \text{ t}$) i 12 km/t gir $12 \cdot 0,5 = 6 \text{ km}$. De neste 15 minuttene ($0,25 \text{ t}$) i 18 km/t gir $18 \cdot 0,25 = 4,5 \text{ km}$.

$$\text{Strekning} = 6 + 4,5 = \boxed{10,5 \text{ km}}.$$

b) Graf

Grafen er en knekket linje (en stykkevis lineær funksjon): - fra $(0, 0)$ til $(30, 6)$: en rett linje med slak stigning, - fra $(30, 6)$ til $(60, 15)$: en rett linje med brattere stigning.

Knekken i $x = 30$ markerer fartsøkningen fra 12 til 18 km/t .

c) Funksjonsuttrykk

Distansen i km når farten er konstant v km/t og tiden er x minutter, er $y = v \cdot \frac{x}{60}$.

Første intervall $0 \leq x \leq 30$: fart 12 km/t:

$$y = 12 \cdot \frac{x}{60} = 0,2x.$$

Andre intervall $30 < x \leq 60$: ved $x = 30$ er $y = 6$, og farten er nå 18 km/t:

$$y = 6 + 18 \cdot \frac{x - 30}{60} = 6 + 0,3(x - 30) = 0,3x - 3.$$

$$y = 0,2x \text{ for } 0 \leq x \leq 30, \quad y = 0,3x - 3 \text{ for } 30 < x \leq 60$$

Kontroll: $x = 45$ gir $y = 0,3 \cdot 45 - 3 = 10,5$ km, i samsvar med a).

Oppgave 5 (6 poeng)

Oppgave. I aldersgruppen 15–29 år bruker 14,3% bare briller, 7,2% bare kontaktlinser, og 9,7% både briller og kontaktlinser. **a)** Lag en systematisk oppstilling. **b)** Sannsynligheten for at en tilfeldig person *ikke* bruker briller. **c)** Gitt at en person bruker briller, sannsynligheten for at vedkommende også bruker kontaktlinser.

a) Systematisk oppstilling

Vi setter opp en krysstabell (prosent av hele gruppen). La “Briller” / “Ikke briller” stå i radene og “Linser” / “Ikke linser” i kolonnene.

	Linser	Ikke linser	Sum
Briller	9,7	14,3	24,0
Ikke briller	7,2	68,8	76,0
Sum	16,9	83,1	100,0

Forklaring: “bare briller” = 14,3 (briller, ikke linser), “bare linser” = 7,2 (linser, ikke briller), “begge” = 9,7. Resten, $100 - (14,3 + 7,2 + 9,7) = 68,8\%$, bruker verken briller eller linser.

b) Ikke bruker briller

Andelen som bruker briller (bare briller + begge) er $14,3 + 9,7 = 24,0\%$. Da er

$$P(\text{ikke briller}) = 1 - 0,24 = \boxed{0,76 = 76\%}.$$

c) Betinget sannsynlighet

Vi spør om $P(\text{linser} \mid \text{briller})$. Av alle som bruker briller (24,0 %) er det 9,7 % som også bruker linser:

$$P(\text{linser} \mid \text{briller}) = \frac{P(\text{briller og linser})}{P(\text{briller})} = \frac{9,7}{24,0} \approx \boxed{0,404 = 40,4\%}.$$

Oppgave 6 (8 poeng)

Oppgave. $f(x) = 0,5x^2 - 2x$. **a)** Tegn grafen for $-3 \leq x \leq 7$. **b)** Finn nullpunkter og bunnpunkt ved regning. **c)** Finn stigningstallet for tangenten i $(1, f(1))$. **d)** Finn likningen for tangenten med stigningstall 1.

a) Graf

Grafen er en parabel som åpner oppover (positiv x^2 -koeffisient). Den går gjennom nullpunktene $(0, 0)$ og $(4, 0)$, har bunnpunkt $(2, -2)$ og endepunkter $f(-3) = 0,5 \cdot 9 + 6 = 10,5$ og $f(7) = 0,5 \cdot 49 - 14 = 10,5$ i det oppgitte intervallet.

b) Nullpunkter og bunnpunkt

Nullpunkter: $f(x) = 0$:

$$0,5x^2 - 2x = 0 \implies x(0,5x - 2) = 0 \implies x = 0 \text{ eller } x = 4.$$

$$\boxed{x = 0 \text{ og } x = 4}$$

Bunnpunkt: Toppunktets x -verdi ligger der $f'(x) = 0$. Med $f'(x) = x - 2$:

$$x - 2 = 0 \implies x = 2, \quad f(2) = 0,5 \cdot 4 - 4 = -2.$$

$$\boxed{\text{Bunnpunkt } (2, -2)}$$

c) Stigningstall i $x = 1$

$$f'(1) = 1 - 2 = \boxed{-1}.$$

d) Tangent med stigningstall 1

Vi finner først hvor $f'(x) = 1$:

$$x - 2 = 1 \implies x = 3, \quad f(3) = 0,5 \cdot 9 - 6 = -1,5.$$

Tangenten gjennom $(3, -1,5)$ med stigningstall 1:

$$y - (-1,5) = 1 \cdot (x - 3) \implies y = x - 4,5.$$

$$y = x - 4,5$$

Oppgave 7 (8 poeng)

I denne oppgaven skal eleven velge **enten** Alternativ I **eller** Alternativ II. Begge teller likt. Her løses begge for fullstendighetens skyld.

Alternativ I

Oppgave. Likningssystemet $2y - x^2 + 2x = a$ og $y - 2x = 3$. **a)** Sett $a = 6$ og løs (1) ved regning, (2) grafisk. **b)** Hvilken a gir at $x = 1, y = 5$ er en løsning? **c)** For hvilke a har systemet én, to eller ingen løsning?

a) Med $a = 6$ 1) **Ved regning.** Fra den andre likningen: $y = 2x + 3$. Sett inn i den første ($a = 6$):

$$2(2x + 3) - x^2 + 2x = 6 \implies 4x + 6 - x^2 + 2x = 6 \implies -x^2 + 6x = 0.$$

Det gir $x(x - 6) = 0$, altså $x = 0$ eller $x = 6$. Med $y = 2x + 3$:

- $x = 0 \implies y = 3$
- $x = 6 \implies y = 15$

$$(0, 3) \quad \text{og} \quad (6, 15)$$

2) Grafisk. Skriv begge likningene som funksjoner av x . Den første blir $y = \frac{1}{2}(x^2 - 2x + 6) = 0,5x^2 - x + 3$ (en parabel), den andre $y = 2x + 3$ (en rett linje). Tegnet i samme koordinatsystem skjærer de hverandre i $(0, 3)$ og $(6, 15)$, i samsvar med regningen.

b) Hvilken a gir løsningen $(1, 5)$? Sett $x = 1$ og $y = 5$ inn i den første likningen (den andre, $y - 2x = 5 - 2 = 3$, er allerede oppfylt):

$$a = 2 \cdot 5 - 1^2 + 2 \cdot 1 = 10 - 1 + 2 = 11.$$

$$a = 11$$

c) Antall løsninger Innsetting av $y = 2x + 3$ i den første likningen gir generelt

$$2(2x + 3) - x^2 + 2x = a \implies -x^2 + 6x + 6 - a = 0 \implies x^2 - 6x + (a - 6) = 0.$$

Antall løsninger bestemmes av diskriminanten $D = (-6)^2 - 4(a - 6) = 36 - 4a + 24 = 60 - 4a$.

- **To løsninger** ($D > 0$): $60 - 4a > 0 \implies a < 15$.
- **Én løsning** ($D = 0$): $60 - 4a = 0 \implies a = 15$.
- **Ingen løsning** ($D < 0$): $60 - 4a < 0 \implies a > 15$.

$$a < 15 : \text{ to løsninger, } a = 15 : \text{ én løsning, } a > 15 : \text{ ingen løsning}$$

Alternativ II

Oppgave. Et hus har form som figuren: en stor del og en mindre utbygging, med mål uttrykt ved a (en lengde 10, en lengde $2a$, en lengde a). **a)** Forklar at arealet er $A(a) = 30a - 2a^2$, og regn ut $A(5)$. **b)** For hvilke a er arealet 112 m^2 ? **c)** Største mulige areal? **d)** For hvilke a er arealet større enn 72 m^2 ?

a) Areal og $A(5)$ Huset er en "L-form" som vi deler i to deler. Den brede nederste delen er et rektangel med bredde $2a + a = 3a$ og høyde $10 - a$, mens den smale utbygningen øverst til høyre er et kvadrat med side a :

$$A(a) = \underbrace{3a(10 - a)}_{\text{nederste rektangel}} + \underbrace{a^2}_{\text{kvadrat}} = 30a - 3a^2 + a^2 = 30a - 2a^2.$$

Det er nettopp uttrykket som skulle vises. Siden den nederste delen har høyden $10 - a$, må vi ha $10 - a > 0$, så definisjonsmengden er $0 < a < 10$.

Innsatt $a = 5$:

$$A(5) = 30 \cdot 5 - 2 \cdot 5^2 = 150 - 50 = \boxed{100 \text{ m}^2}.$$

(Kontroll med oppdelingen: nederst $3 \cdot 5 \cdot (10 - 5) = 75$, kvadratet $5^2 = 25$, sum 100 . ✓)

b) Areal 112 m^2

$$30a - 2a^2 = 112 \implies 2a^2 - 30a + 112 = 0 \implies a^2 - 15a + 56 = 0.$$

Abc-formelen:

$$a = \frac{15 \pm \sqrt{225 - 224}}{2} = \frac{15 \pm 1}{2} \implies a = 7 \text{ eller } a = 8.$$

$$\boxed{a = 7 \text{ m} \text{ eller } a = 8 \text{ m}}$$

c) Største areal $A(a) = -2a^2 + 30a$ er en parabel som åpner nedover; maksimum er i toppunktet:

$$a = \frac{-30}{2 \cdot (-2)} = \frac{30}{4} = 7,5 \text{ m}, \quad A(7,5) = 30 \cdot 7,5 - 2 \cdot 7,5^2 = 225 - 112,5 = 112,5.$$

$$\boxed{\text{Størst areal er } 112,5 \text{ m}^2 \text{ (når } a = 7,5 \text{ m)}}$$

d) Areal større enn 72 m²

$$30a - 2a^2 > 72 \implies -2a^2 + 30a - 72 > 0 \implies a^2 - 15a + 36 < 0.$$

Nullpunkter: $a = \frac{15 \pm \sqrt{225 - 144}}{2} = \frac{15 \pm 9}{2}$, altså $a = 3$ og $a = 12$. Siden parabolen $a^2 - 15a + 36$ åpner oppover, er den negativ mellom nullpunktene, dvs. $3 < a < 12$. Vi må i tillegg ta hensyn til definisjonsmengden $0 < a < 10$ fra a). Snittet blir:

$$3 \text{ m} < a < 10 \text{ m}$$

Tillegg: kontrollprogram for Oppgave 7 (areal av huset)

Selv om Del 2 ikke har en egen programmeringsoppgave, kan vi kontrollere svarene i Alternativ II med et lite program som søker etter a -verdiene der arealet er 112 m² og finner det største arealet.

Python:

```
def A(a):
    return 30 * a - 2 * a**2

# Finn a slik at A(a) = 112 (heltallssjekk)
for a in range(0, 16):
    if abs(A(a) - 112) < 1e-9:
        print("A(a)=112 for a =", a)    # a = 7 og a = 8

# Største areal (finmasket søk)
best_a = max((x / 100 for x in range(0, 1501)), key=A)
print("Maks areal:", A(best_a), "for a =", best_a)    # 112.5 for a = 7.5
```

C++:

```
#include <iostream>
#include <cmath>
double A(double a) { return 30 * a - 2 * a * a; }
int main() {
    for (int a = 0; a <= 15; ++a)
        if (std::fabs(A(a) - 112) < 1e-9)
            std::cout << "A(a)=112 for a = " << a << "\n";    // a = 7 og a = 8
    double bestA = 0, bestVal = -1e9;
    for (int i = 0; i <= 1500; ++i) {
        double a = i / 100.0;
        if (A(a) > bestVal) { bestVal = A(a); bestA = a; }
    }
    std::cout << "Maks areal: " << bestVal << " for a = " << bestA << "\n";    // 112.5 for a = 7.5
    return 0;
}
```

Begge programmene gir $a = 7$ og $a = 8$ for areal 112 m², og største areal 112,5 m² ved $a = 7,5$ m — i samsvar med regningen over.

Uoffisielt, automatisk generert løsningsforslag. Kilde og fasit: matematikk.net. Ikke tilknyttet Utdanningsdirektoratet.